

MAJANDUS- JA ETTEVÕTLUSÕPETUS

1. Üldalused

1.1. Õppe- ja kasvatusesmärgid

Turumajanduse õppimisel

- 1) omandavad õpilased majanduse põhimõisteid ja tutvuvad tänapäeva turumajanduse põhimõtetega;
- 2) õpivad hindama ressursside tähtsust;
- 3) võrdlevad erinevaid majandussüsteeme.

1.2. Õpitulemused

- 1) seletab ja kasutab majanduse põhimõisteid ja teab tänapäeva turumajanduse põhimõtteid;
- 2) oskab hinnata tootmistegureid ja teguritulusid ning selgitada, kuidas turg ja hind määravad tootmist ja tarbimist, analüüsib nõudlust ja pakkumist mõjutavaid tegureid;
- 3) hindab pideva õppimise ja oskuste täiendamise tähtsust iga elukutse puhul ja oma karjääri planeerimisel, arendab suhtlemis- ja juhtimisoskusi, teeb koostööd ja väärtustab ärieetika põhimõtteid;
- 4) tunneb tööseadusandlust ja oskab valida või leida tööd, arvutada bruto- ja netopalka ning tööandja kulusid tööjõule;
- 5) saab aru, et tarbimise eelduseks on inimeste vajadused, tunneb oma õigusi ja vastutust tarbijana, oskab tarbida säästlikult; planeerib ning koostab isiklikku ja pere eelarvet, analüüsib eelarve piiranguid;
- 6) teab, et raha on üldtunnustatav maksevahend, väärtuse mõõdupuu ja kogumisvahend, võrdleb laenudest saadava kasu ja kaasnevate kulutuste ja riskide vahetkorda;
- 7) teab üksikisiku ja ettevõtte kohustusi riigi ees, analüüsib ettevõtte rolli turumajanduses ja selgitab ettevõtete põhitüüpide erinevusi;
- 8) selgitab tootlikkust, mastaabisäästu ja masstootmist, teab kvalifitseeritud tööjõu, kaasaegse tehnoloogia ja ressursside efektiivse ning keskkonnasäästliku kasutamise otsest mõju tootlikkusele;
- 9) hindab Eesti majanduse arengusuundi ja võimalusi, teab rahvusvahelise majanduse eesmarke ja tähtsust maailma globaliseerumisel.

1.3. Hindamine

Valikaine „Majandus- ja ettevõtlusõpe” õpitulemuste hindamine lähtub õppekava üldosas ja teistes hindamist reguleerivates dokumentides toodud hindamisalustest. Õpitulemuste kontrolli ja hindamise eesmärk on saada ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning kasutada saadud teavet õppe tulemuslikumaks kavandamiseks. Hinnatakse nii teadmisi ja nende rakendamise oskust kui ka üldpädevuste saavutatust, sh õpioskusi suuliste vastuste (esituste), kirjalike ja/või praktiliste tööde ning praktiliste tegevuste alusel, arvestades õpilase teadmiste ja oskuste vastavust ainekava taotletavatele õpitulemustele.

Kontrollitakse ja hinnatakse õpilase teoreetilisi teadmisi, majandusalaste tekstide ja statistiliste andmetega töötamise oskust, informatsiooni leidmist ja situatsioonide lahendamist. Hinnatakse praktiliste tööde täitmise oskusi, loovust ülesannete lahendamisel, juhtumianalüüsi, kus hinnangu aluseks on põhjuslike seoste loomine ja argumenteerimine.

Kontrollitakse ja hinnatakse arutluse, argumenteerimise ja seoste loomise oskust, õpilase iseseisvat tööd (uurimused, esseed), osalemist rühmatöodes ja aruteludes.

Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute ja numbriliste hinnetega. Õpilane peab teadma, mida ja millal hinnatakse ning milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ja millised on hindamise kriteeriumid.

Kursuse hinne kujuneb kontrolltööde, praktiliste tööde, rühmatööde ja uurimuste/iseseisvate tööde/ettekannete hinnetest.

Hindamise aluseks on töö iseseisev sooritus, loovus ja vormistamise korrektsus. Praktilised tööd on mingi konkreetse üksikteema, materjali vms kohta. Iseseisvateks töödeks on kodused ülesanded, klassitööd ja arvutitunnitööd, mida hinnatakse valikuliselt. Kursuse jooksul võib hinnata ka koduseid töid, suulisi vastuseid, ülesannete lahendamist, osalemist rühmatöodes jne.

Majandusõppe kursus lõpeb kokkuvõtva hindamisega, mis hõlmab kogu kursuse materjali. Ettevõtluskursus lõpeb sõltuvalt valitud õpetamise meetodist lõputesti, õpilasfirma tegevusaruande või äriplaani esitamise ja kaitsmisega.

2. Kursused (kursus on 35.tundi)

Kursuse nimetus	Kursuse liik
Majandus 1	õppesuuna valikaine
Majandus 2	õppesuuna valikaine
Õpilasfirma	valikaine

3. Kursuste ülevaade

3.1. Majandus 1

3.1.1. Õppesisu- ja tegevus

Majanduse olemus. Nappus ja kompromiss, alternatiivkulu. Majanduse põhivalikud: Mida? Kuidas? Kellele? Tootmistegurid: loodusressursid, inimressursid ja kapital. Mikro- ja makroökonomika. Turumajanduse alused: eraomand, hinnasüsteem, turukonkurents, ettevõtlikkus. Motiiv. Kasum. Majandussüsteemid: käsu-, tava-, turu- ja segamajandus.

Nõudmine, pakkumine, hind. Nõudlus, pakkumine, tasakaaluhind, nõudluselastsus, hinnamõju. Pakkumise ja nõudluse tabelid ja graafikud. Nõudlust ja pakkumist mõjutavad tegurid. Defitsiit ja ülepakkumine

Kodumajapidamised. Isiklik ja pere eelarve, eelarve piirangud. Oskused ja võimed. Tarbija, säästlik tarbimine, tarbijakaitse. Tööjõud ja tööhõive. Tööturg. Palgad. Maksud ja maksed. Töötaja, juhi ja alluva rollid. Töölevõtu vestlus, CV koostamine. Töösuhteid reguleerivad õigusaktid.

Ettevõtlus. Ettevõtlikkus, ettevõtjate roll majanduses. Ettevõtja, ettevõtte. Ettevõtja kohustused, riskid, kasum. Ettevõtjate strateegiad. Ettevõtte organisatsioonilised vormid. FIE, osuühing, aktsiaselts. Ettevõtja karjäär. Äriseadustik.

Tegevus: Kontaktunnid, rühmatööd, iseseisvad tööd

3.1.2. Õpitulemused

- 1) mõistab, kuidas nappus sunnib inimesi valima ressursside vahel ja kaaluma alternatiivkulusid;

- 2) analüüsib, kuidas erinevad majandussüsteemid lahendavad põhilisi majandusprobleeme;
- 3) iseloomustab nõudmise ja pakkumise koosmõju tasakaaluhinna kujundamisel; saab aru pakkumise ja nõudluse joonistest; hindab nõudluselastsuse mõju nõutavale kogusele;
- 4) selgitab defitsiidi ja ülepakkumise majanduslikke ja sotsiaalseid tagajärgi.

3.2. Majandus 2

3.2.1. Õppesisu- ja tegevus

Kasutades majandusringluse mudelit, selgitatakse, kuidas üksikisikud, kodumajapidamised ja ettevõtted osalevad raha, toodete ja ressursside ringluses. Õpilastel on soovitatav hinnata oma oskusi ja võimeid isiksuse omaduste küsimustikke ja kutsesobivuse teste kasutades. Läbi praktiliste tegevuste õpitakse koostama isiklikku ja pere eelarvet kasutades praktilisi tegevusi. Lahendatakse töötasude ja maksudega seotud ülesandeid. Õpitakse kirjutama elulookirjeldust ja töökohataotlust, kasutades CV Online'i materjale. Töötaja, juhi ja alluva rollide mõistmiseks kasutatakse rollimänge ja õpilased saavad osaleda töövarjupäeva programmis. Tutvutakse tööseadusandluse ja tarbijakaitsega.

Õpilased tutvuvad ettevõtete põhitüüpidega ja analüüsivad ettevõtluse rolli turumajanduses ning ettevõtlust kui karjäärivalikut- võimalikku elamisviisi; õpivad väärtustama pideva õppimise ja oskuste täiendamise tähtsust iga elukutse puhul ja oma karjääri planeerimisel, arendama suhtlemis- ja juhtimisoskusi, tegema koostööd ja väärtustama ärietika põhimõtteid

Tegevus: Kontakttunnid, rühmatööd, iseseisvad tööd

3.2.2. Õpitulemused

- teab inflatsiooni ja deflatsiooni põhjusi ning arutleb nende tagajärgede üle;
- analüüsib tarbijahinnaindeksi kujunemist ja selle muutusi seoses hindade ja palkade muutumisega;
- tunneb tähtsamate väärtpaberite (võlakirjade ja aktsiate) olemust ning erinevust, selgitab
- väärtpaberituru tegevust ja tähtsust riigi majanduses.
- oskab arvutada bruto- ja netopalka ning tööandja kulusid tööjõule;
- oskab analüüsida reklaame;

3.3. Õpilafirma

3.3.1. Õppesisu- ja tegevus

- 1) Kasutatakse *Junior Achievement*'i **õpilafirma programmi**, mille raames viiakse läbi tegevus ettevõtte loomisest kuni lõpetamiseni. Selle variandi valimise korral peab õpetaja läbima vastava koolituse *Junior Achievement*'i Arengufondi juures (vt <http://www.ja.ee/>).
- 2) Kasutatakse **arvutipõhiseid ettevõtlusprogramme**, näiteks TITAN või PIZZERIA, mis modelleerivad ettevõtete tegutsemist konkureerival turul. Õpilased õpivad tegema olulisi majandus- ja juhtimisotsuseid ning saavad interaktiivses vormis esimesi ettevõtluskogemusi. TITANi variandi valimise korral on soovitatav õpetajal läbida vastav koolituse *Junior Achievement*'i Arengufondi juures (vt <http://www.ja.ee/>) või kasutada lihtsustatud versiooni internetis <http://titan.ja.org>. Programm PIZZERIA on kättesaadav aadressil <http://www.pizzeria.ee>.

- 3) Kasutatakse ettevõtlusteemade õpetamisel äriplaani, mille koostamise käigus tehakse teoreetiliselt läbi ettevõtte loomiseks vajalikud etapid äriideest finantsarvutusteni.
- 4) Õpetaja võib omal valikul kasutada eelnevaid meetodeid kombineeritult.

3.3.2. Õpitulemused

- 1) teab, et turumajanduses määrab turg toodetava toodangu ja kasum motiveerib ettevõtlust;
- 2) tunneb erinevate ressursside kasutamise vajalikkust ettevõtte tegutsemisel, kapitali ja investeerimise tähtsust.
- 3) teab ettevõtja kohustusi, riske ja tasusid;
- 4) analüüsib ettevõtte põhilisi kohustusi oma töötajate, klientide, aktsionäride ja kohaliku ühiskonna ees;
- 5) mõistab ettevõtlust kui elatise teenimise võimalust.
- 6) oskab koostada lihtsamat äriplaani oma äriidee teostamiseks.
- 7) tunneb raamatupidamise aluseid ja oskab pidada lihtsat majandusarvestust, teeb vahet püsi- ja muutuvkulude vahel;
- 8) oskab lugeda bilanssi ja kasumiaruannet.
- 9) teab juhi peamisi ülesandeid meeskonna liidrina;
- 10) tunneb üldiselt tööseadusandlust ja oskab valida või leida tööd;
- 11) tunneb konkurentsiliike, konkurentsi positiivseid ja negatiivseid mõjusid.
- 12) väärtustab kvalifitseeritud tööoskusi ja haridust;
- 13) käitub keskkonnateadlikult.
- 14) oskab hinnata ja võrrelda turustruktuure ja strateegiaid, teha reklaami ja müüa tooteid;
- 15) oskab faktiliselt põhjendada oma seisukohti;
- 16) oskab ette näha, võimaluse korral vältida ja lahendada väärtuste ja kõlbeliste normidega seotud konfliktsituatsioone.